

Illam vero sapientiam repellite a vobis, et orate ut non sit in vobis, quam detestatus est, ubi ait. « Quod si zelum amarum habetis, et contentiones in vobis sunt, non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio est, ibi inconstantia et omne opus pravum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, plena misericordia et fructibus bonis, inæstimabilis, sine simulatione¹.» Quid boni ergo non habebit, qui hanc sapientiam postularit et impetrarit a Domino? Et hinc intelligite gratiam; quia si ex nobis esset ista sapientia, de sursum non esset, nec ab ipso qui nos creavit Deo postulanda esset. Fratres, orate et pro nobis, ut temperanter et pie et juste vivamus in hoc sæculo, expectantes illam beatam spem, et manifestationem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria et regnum cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen².

¹ Jacob. iii, 14. — ² Tit. ii, 12.

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI SECUNDI.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 46.

Interpretatio illa Pauli, quam Hilarii nomine citat, legitur in commentariis Ambrosio aliquando inscriptis, qui Hilarii diaconi, secta Luciferiani, patria Sardensis, esse existimantur.

ANNOTATIO (2) pag. 69.

Dogma illud Pelagianum jam damnatum fuerat a Concilio Africæ universali an. 418.

ANNOTATIO (3) pag. 301.

Crapulæ nomine sic uti solent interpretes Evangelii Lucae xxi, 34. et ecclesiastici scriptores; ipseque inter alios Benedictus in regula cap. 39. de mensura ciborum, scilicet pro stomachi noxa et indigerie, non a vino a quo est ebrietas, sed a cibo immodico creata. Hujus rei ignoratione turpiter hallucinatur Petrus Petitus in dissertatione quæ prodiit de Homeri nepenthe, cap. 15. ubi *Augustinum non invalidum potorem fuisse perperam colligit ex eo loco Confess. lib. x, cap. 31. Ebrietas longe est a me, etc. Crapula autem nonnunquam subrepsit servo tuo.* Est autem crapula ex cibo alia gravior,

quæ facile a temperantibus vitatur; alia levior, qualis viro cuique sobrio subrepat interdum vel invito, cum is *in modo necessitati congruo fallitur*. Hujus levioris peccati causa Dei misericordiam implorat Augustinus.

ANNOTATIO (4) pag. 410.

Schisma scilicet quod Zosimo ad finem anni Christi 418. mortuo subortum est, cum adversus Bonifacium legitime electum contenderent alii pro Eulalio.

ANNOTATIO (5) pag. 446.

Ea scripta sunt, 1° liber I ad Simplicianum, q. 1; 2°, Expositio Epistolæ ad Rom. proposit. 41 et 42; 3° Expositio Epist. ad Galat. cap. 5. Meliorem interpretationem secutus est postea in lib. de Gratia Christi cap. 39. lib. I. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 10 et 11. lib. I. Retract. cap. 23. et 24. Ibid. lib. II. cap. 1. et supra contra Julian. lib. II. cap. 3.

ANNOTATIO (6) pag. 461.

Liber de Gratia et libero arbitrio ad Valentinum et cum illo monachos. Hi monachi sunt Adrumetinum cœnobium incolentes. Adrumes Africae urbs maritima, Byzacenæ provinciæ metropolis fuit, ut scribit Procopius in lib. VI de ædificiis Justiniani. Ibi cœnobium ab illis monachis incolebatur, in quorum gratiam Augustinus duos sequentes libros, priorem *de Gratia et libero arbitrio*, posteriorem *de Correptione et gratiæ* quem in altero sequenti volumine reperies, prænotatum conscripsit, anno 426, aut 427. Non enim hos libros post id tempus differri posse arbitramur; quia in Retracta-

tionibus circiter annum 427 editis memorantur, sed nec ante collocari; quia postremum ibidem locum occupant. Reperies etiam infra duas sancti Augustini Epistolas ad eundem Valentinum et cum illo monachos Adrumetinos, nempe Epistolas CCXIV et CCXV. Adrumetem, græce *Αδρυμητην*, Ortelius in Thesauro geographico ait nunc appellari *la Machometta*.

tionibus circiter annis 457 edidit memorantur, sed nec ante collocantur; quia postquam ibidem locum occupant. Reperitur etiam infra duas sancti Augustini Epistolae ad eundem Valentinum et eam illo monachos adruinationes, nempe Epistolae cccv et cccvi. Adruinationes, graece Ἀδρουήσεις. Ortelius in Theatro geographico ait hanc appellari de Machometis.

Schisma scilicet, quod Zosimo ad finem anni Christi 418. mortuo subortum est, cum adversus Bonifacium legitime electum contenderent alii pro Euladio.

ANNOTATIO (5) pag. 416.

Ex scripta sunt, 1° libri ad Simplicianum q. 1; 2° Expositio Epistolae ad Rom. proposit. 41 et 42; 3° Expositio Enst. ad Gal. et hanc interpretationem sequitur ut postea in lib. de Gratia Christi cap. 39. lib. 1. contra duas Epistolae Pelagianorum cap. 10 et 11. lib. 1. Retract. cap. 23. et 24. ibid. lib. 11. cap. 1. et supra contra Julian. lib. 11. cap. 3.

ANNOTATIO (6) pag. 461.

Liber de Gratia et libero arbitrio ad Valentinum et cum illo monachos. Hi monachi sunt Adruinensium monasterium incolentes, Aduanas Africae urbs maritima, Byzacena provincia: metropolis fuit, et scribit Procopius in lib. vi. de aedificiis Justiniani. Ibi monachum fuit ille monachos incolebant, in quorum gratiam Augustinus duos sequentes libros, primum de Gratia et libero arbitrio, posteriorum de Correctione et gratia quem in altero sequenti volumine reperies, praenotatum conscripsi, anno 470, aut 477. Non enim hos libros post ad hunc diuideri posse arbitramur; quia in Retracta-

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECAE LATINAE CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.

BIBLIOTHECA GALLICA.

Contra Julianum haeresis Pelagianae defensorum, libri vi, p. 86. Eorundem analysis et fragmenta, tom. xxii, p. 215-228.
De Gratia et Libero arbitrio, lib. 1, p. 461. Eiusdem analysis et fragmenta, tom. xxii, p. 155-169.

CONCORDANTIA
BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICÆ

BIBLIOTHECÆ LATINÆ
BIBLIOTHECÆ GALLICÆ
Contra Iulianum hæresis Pelagianorum
delegatorum, libri vii. p. 86.
De Genesi et libro ad Hebræos, lib. i.
xxii. p. 155-156.

INDEX

TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI.

CONTRA DUAS EPISTOLAS PELAGIANORUM AD BONIFACIUM ROMÆ ECCLESIAE EPISCOPUM, LIBRI IV. — LIBER III.

Pergit refutare cætera quæ calumniose a Pelagianis in eadem epistola Thessalonicam missa objectantur; exponitque contra eorum hæresim quid vere Catholici dicant de Legis utilitate, quid de baptismi effectu et virtute doceant, quid de utriusque Testamenti, Veteris ac Novi discrepantia, quid de Prophetarum et Apostolorum iustitia et perfectione, quid de peccati in Christo appellatione, cum in similitudine carnis peccati de peccato damnasse peccatum dicitur, vel factus ipse peccatum; quid postremo de præceptorum in futura vita impletionem profiteantur.

Pagin.

5

LIBER IV. Postquam conjectas in Catholicos criminationes diluit superioribus libris, hic jam Augustinus aperit insidias, quæ reliqua parte epistolæ secundæ Pelagianorum in quinque doctrinæ eorum capitibus latent, in laude scilicet creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, et laude sanctorum: penes quæ capita non magis Manichæis quam Catholicis repugnare se Pelagiani maligne jactant: cum illa quinque ad hoc referre noscantur, ut triplicem errorem suum obrudant; nempe duo priora, ut negent originale peccatum; duo sequentia, ut gratiam statuunt secundum merita dari; quintum, ut sanctos in hac vita peccatum non habuisse dicant. Ostendit Augustinus utrasque hæreses, Manichæorum et Pelagianorum, hinc inde oppositas et pariter exosas fidei catholice, qua profitemur primum, bonam esse naturam a Deo bono conditam; sed eam tamen salvatore indigere propter originale peccatum, quod ex primi hominis prævaricatione in omnes pertransiit: tum deinde bonas esse nuptias, vere a Deo institutas; sed malam ipsam concupiscentiam, quæ

nuptiis accidit ex peccato : bonam quoque esse Dei legem, sed ita ut peccatum ostendat solummodo, non tollat : liberum certe arbitrium naturæ hominis insitum esse ; nunc tamen ita captivatum, ut ad faciendam justitiam non valeat, nisi cum fuerit per gratiam liberatum : sanctos autem seu Novi seu Veteris Testamenti fuisse quidem vera justitia præditos, non perfecta tamen, nec tam plena, ut caruerint omni peccato. In fine profert Cypriani et Ambrosii testimonia pro catholica fide, quædam de originali peccato, alia de gratiæ adjutorio, ultima de præsentis justitiæ imperfectione.

38

CONTRA JULIANUM HÆRESIS PELAGIANÆ DEFENSOREM

LIBRI SEX. — **LIBER I.** Catholicam sententiam de originali peccato a se in primo libro de Nuptiis et concupiscentia explicatam suscipit defendendam contra Julianum, qui eam quatuor grandioribus libris insectari ausus, in ejus defensores Manichæorum nuncupationem conferre non vereatur. Hanc execrabilem criminationem in clarissimos quosque Patrum tam Græcorum quam Latinorum recidere ostendit Augustinus, allatis in eam rem ipsorum testimoniis, cum responsione ad illa nominatim Basilii et Joannis Chrysostomi loca, quæ suffragari sibi Julianus putat. Extrema parte libri monstrat, Manichæorum hæresim temerariis quibusdam Juliani ipsius sententiis plurimum adjuvari.

85

LIBER II. Pelagianorum contra originale peccatum argumenta quinque convellit auctoritate ac sententiis catholicorum doctorum qui ante in Ecclesia claruerunt, episcoporum scilicet illustrium decem, Irenæi, Cypriani, Reticii, Olympii, Hilarii, Gregorii Nazianzeni, Ambrosii, Basilii, Joannis Constantinopolitani, et Innocentii, necnon presbyteri Hieronymi, viri sancti ac pereruditi.

155

LIBER III. Julianus deinceps ea ratione ac diligentia confutandus, ut ad singulos quatuor ipsius libros seorsim respondeatur singulis totidem libris. Hoc itaque tertio suo Augustinus primum Juliani librum refellit, id agens ut liquido appareat, cum Deus verus et bonus sit hominum conditor, bonæque sint nuptiæ et ab ipso institutæ, malum tamen esse concupiscentiam, qua caro contra spiritum concupiscit. Hoc malo bene uti pudicitiam conjugalem, meliusque non uti eo continentiam sanctiorem. Malum autem istud non ex alia substantia quam non Deus condiderit, ut Manichæus insanit, nobis

esse permixtum ; sed per Adæ inobedientiam exortum atque tractum, et per Christi obedientiam expiandum atque sanandum : cujus mali obligatione implicat debita pœna nascentem, solvit in debita gratia renascentem. Ex ipsis quoque Juliani dictis malam ostendit libidinem : quippe qui et remedia contra eam agnoscat, et ratione frenari eam velit, ac denique dicat gloriosa in ipsam a continentibus exerceri certamina.

182

LIBER IV. Libro Juliani secundo respondet Augustinus, dicta ipsius, ut in primi libri confutatione fecit, singula excutiens, iis tantum silentio prætermittens, quæ aliquem nodum quæstionis ad rem pertinentis non habent. Atque hic duo præsertim probat, unum quidem, virtutes infidelium veras non esse : alterum vero malum, esse concupiscentiam, quod ipsis etiam gentilium sententiis, præbente occasionem adversario, commonstrat. Circa medium libri paucis obiter docet quomodo gratia non secundum merita detur, nec tamen in fatum sit referenda ; utque intelligendum quod Apostolus dicit, Deum velle omnes homines salvos fieri.

240

LIBER V. Aggreditur librum Juliani tertium, docetque primum cur novam hæresim, quæ peccatum originis rejicit, detestetur multitudo Christiana ; quia nimirum videt imaginem Dei tantos hic in parvulis cruciatus pati, et si absque sacramento regenerationis intereant, novit excludi a regno Dei. Perizomata a parentibus primis ob pudorem ex peccato veniente assumpta fuisse probat. Peccatum posse esse præcedentis peccati pœnam, veluti cum Deus impios tradit in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt. Ex eadem enim damnationis massa peccatores alios esse gratis electos et prædestinatos, quos per misericordem bonitatem adducit ad pœnitentiam, alios vasa iræ factos, quos secundum justum judicium non adducit. Concupiscentiam non ideo laude dignam, quod per eam hominis inobedientia puniatur : sed vitium esse, atque in eis etiam qui pravis ipsius motibus non consentiunt, semper malum, intelligendum Apostoli dictum. *Ut sciat unusquisque suum vas possidere, etc.* Verum sine concubitu esse, quale Mariæ cum Josepho fuit conjugium. Frustra Julianum ex Aristotelicis categoriis arguere contra peccatum ex parentibus tractum. Ostendit quid caro Christi a cæterorum hominum carne peccati distet. Manichæis minime favere Catholicos, dum libidinis malum et originale peccatum agnoscunt, sed Pelagia-

nos potius, cum *De ea re quæ a peccato libera est dicunt peccata non nasci*. Passim vero monstrat, incassum niti adversarium, ut pro se aliqui d ex ipsius sententiis quasi inter se contrariis eliciat. 512

LIBER VI. Libro Juliani quarto, ejusque in reliquam partem prioris libri de nuptiis et concupiscentia cavillationibus et calumniis respondet. Nasci hominem cum peccato confirmat ex baptismo parvulorum ex Apostoli verbis ad Romanos et ad Corinthios, ex ritu exorcismi et exsufflatione quæ fit cum parvuli baptizantur. Ostendit oleæ et oleastri exemplum apposite datum, ut intelligatur quomodo ex parentibus regeneratis ac justis nascantur filii peccatores et regenerandi. Peccatum originale in primis parentibus voluntarium esse, ac nobis quidem alienum proprietate actionis, nostrum tamen contagione propaginis. Hujus peccati merito fieri, ut tantis ab infantia miseriis atteratur genus humanum, utque parvuli sine regenerationis gratia morientes excludantur a regno Dei. Sanctificationem per baptismum nunc et animæ et ipsi corpori conferri, non tamen auferri, hac in vita corruptionem corporis, quæ ipsam quoque aggravat animam. Docet quomodo concupiscentia maneat actu, prætereat reatu. Pauli apostoli testimonia perverse a Juliano exposita, revocat ad catholicum intellectum. Ad extremum Ezechielis auctoritatem, qua ille abutebatur, secundum legitimum sensum interpretatur. 517

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO AD VALENTINUM ET CUM ILLO MONACHOS, LIBER UNUS. Docet cavendum esse, ne vel gratia negato libero arbitrio, vel negata gratia liberum arbitrium inesse homini, constare ex Scripturarum testimonio: de ipsa etiam gratia Dei, sine qua nihil boni agere possumus, data esse in iisdem Scripturis divina documenta. Postea contra Pelagianos probat gratiam non secundum merita nostra dari. Explicat, quomodo vita æterna, quæ bonis operibus redditur, vere sit gratia. Tum vero monstrat, quod neque scientia legis, neque natura, neque sola remissio peccatorum sit illa gratia quæ per Jesum Christum Dominum nostrum datur, sed ipsa gratia faciat ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum domineur. Expugnat vanum illud Pelagianorum perfugium, quo dicunt, *gratiam, etsi non secundum merita bonorum operum detur, tamen dari secundum merita bonæ voluntatis, quæ præcedit, credentis et orantis*. Incidit in quæstionem, cur Deus jubet, quod ipse daturus est; et an

jubeat aliqua, quæ non possumus. Charitatem, sine qua præcepta non impleantur, non in nobis nisi ex ipso Deo esse convincit. Ostendit operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, judicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen justo. Tandem gratuitæ gratiæ nec meritis redditæ luculentum exemplum suppetere in iis parvulis qui salvantur, dum alii unam cum ipsis causam habentes pereunt. 461

ANNOTATIONES.
CONCORDANTIA.

513

517

EXPLICIT INDEX.

IIII

AD

OP

IIII

IIII

IIII

IIII

IIII